

Xarxa per a l'observatori de la situació de la població gitana de l'Est d'Europa a Catalunya

INFORME DE LA SITUACIÓ DEL COL·LECTIU GITANO PROCEDENT D'EUROPA DE L'EST A CATALUNYA

Barcelona, 2018

L'objectiu d'aquest informe és manifestar la nostra preocupació per la desatenció o atenció insuficient que viu aquest col·lectiu al nostre país i aportar alguns elements de reflexió amb la finalitat d'incidir en les estratègies públiques de treball d'acord a la realitat existent. S'ha elaborat en el marc de la Xarxa ROMEST¹ en la que participen en diferents intensitats Entitats Socials i treballadors i treballadores de serveis públics.

L'informe conté els següents apartats:

- ✓ Un context particularment difícil i complex
- ✓ Perquè venen?
- ✓ Arribats a Catalunya, què passa?
- ✓ Els aspectes més preocupants de la problemàtica
- ✓ Aprenentatges a partir d'experiències
- ✓ Reptes a plantejar-se
- ✓ Propostes
- ✓ Referències documentals

¹ La xarxa Romest està formada per nombroses Entitats i professionals de Serveis Públics des de 2012. Rep suport econòmic de la Direcció General d'Acció Comunitària i Cívica del Departament de Treball, Assumptes Socials i Família de la Generalitat de Catalunya. Veure www.romest.cat

Els objectius de la Xarxa ROMEST són:

1. Fer observatori de la realitat que viuen els gitans i gitanes d'Europa de l'Est a Catalunya i de les estratègies d'acolliment i inclusió que es realitzen.
2. Promoure l'intercanvi de coneixements i de bones pràctiques a través de la participació d'Entitats, Serveis i Associacions implicades.
3. Contribuir a la inclusió social del col·lectiu gitano de l'Est d'Europa i a la cohesió social dels seus entorns veïnals.

I perquè afirmem la inclusió social i comunitària i perquè hem comprovat que és possible la inclusió de persones i famílies d'aquest col·lectiu poblacional, volem fer constar els següents aspectes:

Un context particularment difícil i complex

A Catalunya hem constatat, els darrers anys, la presència de noves famílies gitanes procedents dels països de l'Est d'Europa; moltes d'aquestes famílies arriben directament i d'altres després d'estar a Itàlia, França, Regne Unit, Alemanya. L'arribada d'aquesta població a Europa i especialment a Catalunya és constant, amb períodes de major o menor intensitat. El fet que arribin d'altres països d'Europa deixa entreveure la seva gran mobilitat, deguda a motivacions molt diverses (familiars, econòmiques...). El territori català significa per a moltes d'aquestes famílies gitanes un punt d'arribada després de diferents intents d'inserció en altres llocs. Moltes famílies arriben a Barcelona després de recórrer Itàlia i França com a països més propers, i generalment arriben marcats per una trajectòria de forta exclusió social. La supervivència marca el ritme de les seves prioritats, i això genera una considerable mobilitat territorial també a l'interior de Catalunya. Aquesta realitat socioeconòmica vinculada a la supervivència té fortes implicacions en la manera de projectar-se en el futur, el qual tendeix més a l'immediatesa que a la previsió i la planificació.

Perquè venen?

Cal entendre en primer lloc, la situació a origen. A Romania, país més significatiu pel col·lectiu gitano, juntament amb Bulgària i Eslovàquia, la població Rrom s'estima aproximadament en un 6,5%, el que suposava l'any 2002 un milió i mig de persones. Actualment, aquest número ha augmentat. Si bé l'estat espanyol no identifica la pertinença ètnica de les persones en les dades de cens, molts autors estimen la població Rrom a Espanya en un 5% del conjunt d'immigrants romanesos.

El punt de partida d'aquesta població és molt pitjor que el de la població majoritària romanesa, la qual cosa s'explica especialment pel procés històric viscut. Històricament ha sofert una forta exclusió social i tota mena de prejudicis per part de la societat majoritària que ha impactat profundament en les seves estratègies de relació.

La població rrom a Romania es documenta des del segle XIV. Fins el 1864 no es va abolir l'esclavatge infringit a aquesta població; després d'aquesta data, socialment no s'estava preparat per canviar el signe de la relació i per tant les condicions de desigualtat estructural no van millorar gaire i molts van aprofitar per marxar.

En el període 1940-1944 s'esdevé una persecució genocida per part de les autoritats pro-nazis de Romania, amb la reclusió a camps de concentració i mort d'un terç de la població.

Després de la segona guerra mundial, els governs comunistes van protagonitzar l'assimilació a través de l'assentament obligatori i disseminat en el territori. Malgrat la millora d'alguns aspectes problemàtics, la població rrom va ser relegada a les cotes més baixes de recursos i serveis. I si bé es van començar a garantir drets bàsics no es van modificar els discursos excloents.

El pas a una economia de mercat de tipus neoliberal a partir de 1989 va comportar una sèrie de privatitzacions, reestructuracions empresarials, canvis legislatius, canvis en els serveis públics, amb impacte crític en la població i molt especialment en el col·lectiu rrom que fou sistemàticament expulsat de les empreses i de molts habitatges. Entre 1990 i 1993 es coneix el creixement de la violència col·lectiva contra els rrom a qui es culpabilitza de la situació crítica a nivell econòmic i de la manca de reconeixement europeu més posteriorment.

L'empitjorament de la situació socioeconòmica amb la crisi i la falta de perspectives de futur empeny a aquesta població a emigrar junt amb la població romanesa majoritària, tot i que en el seu cas s'hi afegeix la violència i la discriminació.

Arribats a Catalunya, què passa?

Les persones gitanes d'Europa de l'est que arriben a Catalunya han de regir-se pel marc legal d'estrangeria de la Unió Europea que ha evolucionat molt en els últims anys.

Un primer punt a aclarir és que estem parlant d'una població amb diversos orígens nacionals, subjecta al marc d'estrangeria. No obstant això, la d'origen romanès (en aquest moment majoritària a Catalunya) té, des de l'ingrés de Romania a l'UE (2007), ciutadania comunitària i per tant es troba sota el marc de la Directiva Europea 2004/38.

En aquest sentit, una persona de nacionalitat romanesa pot, des de 2007, circular lliurement pel territori comunitari, tot i que per residir més de tres mesos (i accedir a molts drets de ciutadania al país d'arribada) ha de registrar-se com a ciutadana comunitària resident (obtenint el full/carnet verd que l'acredita com a tal, i que consigna també el seu número d'Identificació d'Estranger, NIE). Aquest document, per no portar fotografia, ha d'acompanyar-se sempre d'un document d'identitat oficial del país d'origen (Carta d'identitat romanesa o Passaport).

Aquest va ser un canvi fonamental; si no intervenen cap dels supòsits per l'expulsió de la Directiva 2004/38 (ser una amenaça a l'ordre, la seguretat o la salut pública) en teoria, un ciutadà o ciutadana d'un territori membre de la Unió Europea no pot ser expulsada del territori d'un altre país membre. A la pràctica, i donat que no es controlen de forma estricta les entrades i sortides dins de l'espai Schengen, implica la possibilitat de romandre a territori, s'estigui registrat o no. No obstant això, continuen molts dels problemes documentals d'aquesta població per convertir-se en ciutadans i ciutadanes de ple dret.

Els anys posteriors a l'ingrés de Romania van estar marcats per successives moratòries al dret a treballar per compte aliè, que es van eliminar definitivament a finals de 2013. Dit d'una altra manera, un ciutadà o ciutadana romanesa, tot i estar registrada com a resident a Espanya, no podia accedir al mercat laboral de la mateixa manera que altres ciutadans europeus. A més, al

juliol de 2012 el govern espanyol va començar a aplicar amb duresa la condicionalitat econòmica recollida a la directiva. Això implica, encara avui, que per obtenir el certificat de resident i conseqüentment accedir a molts drets, s'ha de tenir una situació socioeconòmica (estalvis o un contracte de feina amb uns determinats requisits) que exclou els segments amb més situacions de vulnerabilitat. En la pràctica, això ha fet inviable obtenir, i fins i tot renovar si s'ha perdut, el "NIE verd" per moltes famílies rrom romaneses o per part dels seus membres (per exemple, un menor no pot obtenir-lo actualment, si els seus pares no compleixen amb els requisits, encara que ho haguessin aconseguit abans).

Sense aquesta residència formal, tot i poder romandre en el territori, l'accés a drets i suport és sovint molt complex. De fet, aquest marc global s'articula amb d'altres produint efectes negatius com, per exemple, la no possibilitat d'inscriure's com a demandants d'ocupació, d'accedir a una TSI, sol·licitar habitatges socials o d'urgència, de realitzar formacions o continuar l'itinerari educatiu a partir dels 16 anys, etc.

En general la migració que realitza la població gitana d' Europa de l'est acostuma a ser amb membres del nucli familiar (pares amb fills grans, sense els nadons ni els avis, o la parella sense els fills, per exemple; molts dels que van a treballar a les indústries càrnies es porten una persona per cuidar els menors, atès els horaris extenuants que realitzen els progenitors), i es fa en comunitat (amb persones pròximes), i aprofitant xarxa de coneguts en el lloc de destí.

La situació que viuen es molt diversa, i són tan diverses les procedències regionals, les actituds, els interessos, els projectes de futur, que es fa difícil fer un patró comú.

Tot i això constatem:

Que la triple condició de gitanitat, immigració i pobresa extrema fa que sigui el col·lectiu que concentra la major discriminació i perjudici en el nostre país. Ja no només en l'àmbit social sinó també en l'àmbit professional i en els serveis d'atenció a l'usuari. El fet que aquesta població es trobi en la confluència d'aquesta triple condició, provoca que institucionalment els diferents departaments i serveis de l'administració, no ho assumeixin com a propi, creant com a conseqüència una desprotecció per part de les institucions.

Constatem també que la dinàmica interna del col·lectiu alhora genera una situació més agreujada d'indefensió i manca de promoció en el cas dels infants i de les dones. Moltes noies menors d'edat es casen a l'origen i immigren amb la família política, una bona part d'aquestes

es troben atrapades en la dinàmica econòmica i social familiar sense cap mena de possibilitat de promoció personal.

Per a molts, la migració implica a més, passar de les zones rurals en origen a ciutat en el destí, sense possibilitat d'empadronar-se, sense possibilitat d'accedir als serveis bàsics per falta de documentació, sense possibilitat de trobar habitatge en condicions regulars, sense gaires possibilitats de trobar feina atès el nivell formatiu d'origen, amb poques excepcions. I amb una pràctica defensiva i evitativa de les institucions apresada en diverses generacions: la discriminació viscuda en origen es reproduïx en altres formes d'expressió al destí.

Altres, busquen en l'àmbit rural feines de suport agrícola (Segarra, Gironès) o petits comerços (Celrà).

D'altres famílies segueixen els passos de moltes persones migrades romaneses que es desplacen a partir de contractes laborals en origen; aquest és el cas de moltes famílies gitanes residents a Celrà, Bordils, Sils al Gironès, Torà i Guissona a la Segarra i Sta. Eugènia de Berga a Osona. El pol d'atracció és la feina a indústries càrnies en condicions laborals pseudoautònomes sense cap mena de protecció laboral. Aquest és un espai de treball que ciutadans i ciutadanes romaneses han anat deixant per males condicions i el seu lloc l'han anat ocupant gitanos i gitanes romaneses.

A l'Àrea Metropolitana de Barcelona, la població gitana d'Europa de l'est tendeix a buscar altres formes de supervivència: recollida residus (ferralla i paper entre d'altres), economia submergida (serveis de neteja particular, arranjaments,...) i una minoria es dedica a furts, estafes i mendicitat, tot i que hem observat en els últims anys un descens d'aquestes problemàtiques, especialment en el cas dels menors. Aquestes pràctiques (furts, estafes, mendicitat) realitzades per sectors minoritaris d'aquesta població, són percebudes distorsionadament com a pràctiques generals, constituint una de les causes de l'animadversió envers tot el col·lectiu.

A diferència d'altres zones de la Península on es detecten assentaments col·lectius, el sistema majoritari d'assentament a Catalunya és dispers i en pisos, amb contractes de lloguer, pseudo-lloguer, pseudo-compra o ocupacions irregulars. Això fa que, a diferència de poblacions petites on es fan molt visibles, a l'Àrea Metropolitana de Barcelona passen desapercebuts pels serveis i administracions locals. Per altra banda, la localització dels habitatges on troben alguna manera d'assentar-s'hi, acostumen a ser en zones amb molts indicadors de vulnerabilitat social, urbanístic i econòmic, complicant-ne la resolució. Val a dir també, que l'escassetat

d'associacionisme del poble gitano de l'est d'Europa i de les xarxes de suport que aquest pot comportar, no facilita el coneixement dels recursos i els impedeix en molts casos sortir de la greu situació de marginalització on es troben. La identificació del col·lectiu gitano de Catalunya respecte al col·lectiu gitano d'Europa de l'est és complexa. Existeixen dificultats per reconèixer-lo com a propi, la qual cosa junt a l'escassetat associativa fa que no sigui reconegut activament a les xarxes de representació social (federacions) i per tant invisibilitzat a nivell institucional. A Catalunya, la sensibilitat per aquest col·lectiu passa pels estaments professionals, públics i del tercer Sector, més que per l'activisme social i polític, això fa que l'impacte a nivell comunitari sigui menor.

En resum, la situació que viu aquest col·lectiu és, juntament amb altres factors, una conseqüència més de la desigualtat estructural que existeix a la nostra societat, i que en el cas de la població gitana d'Europa de l'est, es veu accentuada per la seva vulnerabilitat i desprotecció. La crisi econòmica –financera i la dràstica reducció de recursos que hem viscut en aquests darrers anys ha impactat molt especialment en els col·lectius amb majors dificultats, i encara més els gitans i gitanes de l'est que concentren històrica i sociològicament les majors dificultats i discriminacions.

Els aspectes més preocupants de la problemàtica

Paradoxalment, des de Romest detectem que aquest col·lectiu ha deixat de preocupar a les Institucions per diversos factors: L'expulsió d'aquestes famílies dels assentaments d'Itàlia (2007) i de França (2010) no va comportar la immigració "massiva" a Espanya i a Catalunya que es temia. Actualment no es detecten tantes concentracions a determinats espais públics com havia passat al barri de Sant Roc de Badalona als anys 2004-2006 generant consternació i conflicte veïnal; altres processos que han cridat l'atenció com són la presència de menors en la mendicitat, en furts o estafes, han disminuït; la percepció de l'existència d'algun petit grup fortament organitzat per robar utilitzant menors sembla que s'ha reduït.

Socialment han passat pel davant problemàtiques evidents com són les dels refugiats i de manera molt intensa la dels MENA, que actualment acaparen l'atenció (estratègies i recursos) de les institucions orientades a protegir els drets dels infants, desplaçant d'alguna manera el focus sobre el col·lectiu gitano d'Europa de l'est.

Com a conseqüència, constatem una enorme dificultat per accedir a fons de finançament i amb continuïtat per a programes destinats a aquest col·lectiu o a la implementació de programes propis institucionals.

Aquest “passar desapercbut” és un dels problemes més importants que afrontem a l'Àrea Metropolitana de Barcelona a l'actualitat: és molt difícil detectar l'existència de famílies en situació d'exclusió i menys encara dels menors que no consten a cap arxiu, a cap escola, ni hi ha documents que certifiquin la seva existència. I en cas que, per la raó que sigui, accedeixen als serveis socials, a grans trets la relació és puntual i poc vinculadora fent inviable processos de transformació i inclusió social fora de programes i serveis específics. Sense documentació no es factible l'accés als serveis que els hauria d'atendre.

Per altra banda la majoria dels serveis públics de proximitat estan territorialitzats, aspecte que xoca amb la gran mobilitat d'aquestes famílies en el territori arran de les dificultats en “assentar-se” en habitatges regulars o a la necessitat de donar resposta a la “porció” de família que resta al país d'origen. L'acompanyament personalitzat esdevé inviable sinó es traspassen els límits territorials a través de projectes específics o de sòlides coordinacions inter-territorials ara mateix força inexistents.

No existeixen gaires dispositius públics d'observació i intervenció tècnica de continuïtat, amb visió territorial i amb orientació a la inclusió, que abordi el degoteig i la mobilitat existent. Tampoc existeixen serveis públics especialitzats, tret d'algunes excepcions com per exemple a la ciutat de Barcelona, on, es compta amb, SISFA Rom així com també amb l' OPAI i SIS. El serveis especialitzats poden adaptar-se amb eficàcia als condicionaments del col·lectiu.

Tampoc existeixen gaires exemples de serveis socials bàsics, més generalistes, que permetin un tipus de treball amb la intensitat i proximitat que es requereix i que hagin acomodat de manera adequada l' especificitat d'aquest col·lectiu. Un exemple positiu seria l' UBAI de l'Hospitalet i també el de diferents persones que en els serveis generals impulsen aquesta acomodació. Són exemples petits però significatius del que esperariem de l'Administració Pública.

Si ho analitzem per àmbits observem:

Àmbit Educatiu: L'accés al sistema educatiu resulta irregular ja que es condiona a l'obtenció del padró, i no és del tot fàcil obtenir-lo, com es veurà més endavant. Les retallades aplicades al món educatiu han posat dificultats per mantenir el nivell de qualitat de l'educació en general i més específicament, en l'acollida i atenció adequada d'aquests infants i dels recursos

necessaris que haurien de tenir les escoles per atendre'ls. La reducció de recursos singularitzats a l'aula fa que hi hagi un gran risc de quedar relegats.

Àmbit Salut: Als serveis de salut, hem detectat reiteradament l'enorme arbitrietat en l'accessibilitat. La universalitat de l'atenció, a la pràctica en alguns centres i segons amb quins professionals, no es garanteix, o requereix d'acompanyament professional per a desfer errors i esvair dificultats, fent impossible l'autonomia. Per exemple, en alguns centres la incentivació econòmica sobre l'absència d'errors en les Unitats d' Atenció a l' Usuari (UAU) ha generat "excés de zel", negant l'accés per por d'equivocar-se. Per altra banda, és un col·lectiu amb una història singular que requereix paciència i temps que a vegades xoca amb els estàndards de productivitat i sobrecàrrega dels professionals.

Àmbit laboral: Es pràcticament impossible que els joves gitanos de l'est puguin accedir a itineraris laborals o a programes de garantia juvenil, atès les enormes dificultats per obtenir la documentació requerida. Molts adolescents es veuen abocats al no-res, a seguir les feines marginals dels pares i mares. L'accés a una feina per compte d'altri gairebé només és possible amb empresaris altament sensibilitzats que es comprometen a resoldre les dificultats documentals o a empreses d'inserció.

Àmbit habitatge: Pel que fa l'habitatge, a l'àrea metropolitana de Barcelona, si ja és difícil actualment per a tothom tenir-hi accés, per a la majoria de famílies d'aquest col·lectiu amb més indicadors de vulnerabilitat, és pràcticament impossible. La única alternativa viable d'accedir-hi és a través d'una mínima xarxa relacional, que habitualment es canalitza a través de persones que els deriven a habitatges irregulars o fins i tot els enganyen. Institucionalment és extremadament difícil atendre'ls atès les dificultats documentals

A tot això s'hi suma **la pedra de toc que fa que tot es compliqui, i és el tema de la documentació:**

A Catalunya, l'empadronament esdevé imprescindible per a tot. La impossibilitat d'obtenir-lo segons les variades circumstàncies de cadascuna de les persones immigrades, fa que constitueixi una barrera de primer ordre. L'experiència ens demostra que el fet de no poder obtenir solucions per al padró no desanima la decisió de residir a la ciutat d'elecció, i en contrapartida complica enormement la vida d'aquestes persones i dels serveis que treballen inclusivament. Aquest fet contribueix encara més a un deficitari reconeixement de la ciutadania de les persones rrom/gitanes immigrades en el nostre context: no només perquè l'empadronament és requisit per la pròpia inscripció com a ciutadà i ciutadana comunitària

resident (NIE verd) sinó també perquè es fa servir sovint com a prova d'estada continuada i requisit en l'accés a d'altres drets.

Moltes persones i famílies presenten dificultats d'obtenir-ho degut a: la seva situació de residència en pisos ocupats irregularment, la seva residència al carrer i a l'absència de contracte de lloguer (habitacions llogades, lloguer amb acords verbals sense contracte, etc.).

Vista la situació d'aquestes famílies i d'altres col·lectius en situacions similars, alguns Ajuntaments han buscat solucions que garanteixin l'exercici dels drets humans.

Per exemple, l'Ajuntament de Barcelona estipula que els serveis socials poden empadronar "sense domicili fix", i així poder accedir als serveis educatius, sanitaris i socials. Encara però, és insuficient per poder tramitar la targeta d'identitat o el NIE.

Els Ajuntaments de l'Hospitalet de Llobregat i de Badalona, tenen la possibilitat d'empadronar aquestes persones a l'adreça de l'alberg municipal o dels mateixos serveis socials, desbloquejant, per tant, també l'accessibilitat. En el cas de ser una família no vinculada als serveis socials, i en situació d'impossibilitat d'obtenir padró, la Oficina Municipal d'Escolarització de Badalona accepta un informe social o una acta de verificació de domicili de la Guàrdia Urbana. Aquestes pràctiques haurien de ser practiques freqüents, estandaritzades, senzilles, pràctiques i ràpides d'acord a l'alta mobilitat de la població.

Aquestes barreres s'afegeixen a les del propi Consultat Romanès: totes les cites s'han de demanar telemàticament amb correu electrònic personal, fent que el procés en sí constitueixi una barrera per aquest col·lectiu. Aquests processos fan necessari un acompanyament social ja només per a demanar cita.

Aprenentatges a partir d'experiències

Aquest és el setè any de funcionament de la xarxa Romest. Hem examinat les actuacions de les persones professionals aplegades a la xarxa, o en contacte amb nosaltres, dels projectes i de les seves petites experiències d'èxit, però significatives pel potencial de canvi. Hem pogut aprendre de l'experiència d'altres llocs com són l'Intervenció Social de la Creu Roja d'Andalusia, Fundación Imaginario Social a El Gallinero de Madrid, Romi Bidean a Hernani i Astigarraga, l'associació gitana Kaledorkayiko de Bilbao i l'experiència de la Casa de Ila Carità a Milà (Itàlia). Aquests aprenentatges els podem resumir en diferents aspectes:

- ✓ Només té alguna possibilitat d'èxit un acompanyament intens, continuat i amb alta proximitat en el marc del qual es generin i reforcin els vincles, amb una interacció significativa. Si les persones i col·lectius que han viscut l'exclusió transgeneracionalment es senten acompanyades i en proximitat amb els tècnics/es beneficia el vincle de la relació i es pot treballar molt millor.
- ✓ L'acollida i el treball a fer s'ha d'adaptar a la realitat de les persones, i no a l'inrevés. Cal que l'accés sigui directe. Els serveis rígids o molt mecanitzats i orientats a recursos serveixen només per solucions puntuals, la qual cosa retroalimenta la idea de servei que proporciona, servei on anar a demanar. Això en cas que s'hi accedeixi.
- ✓ La inclusió social intercultural requereix d'intervenció comunitària que possibiliti contactes directes entre persones diverses per tal de generar la "deconstrucció" de prejudicis discriminatoris. Cal treballar en els contextos comunitaris d'acollida per a contribuir a la disminució de prejudicis i etiquetatges, fent possible la interacció directa amb el conjunt dels veïnats.
- ✓ La importància del treball continuat en el carrer, en els barris, que permet detectar el que és indetectable des dels despatxos, i que possibilita la generació de vincles personals de proximitat que permeten començar a fer passos cap a una plena inclusió social de la població gitana d'Europa de l'est a Catalunya. Entenem el carrer com un espai de treball en si mateix.
- ✓ L'eficàcia de les xarxes locals, territorials, que permet també identificar situacions socials, detectar l'in-accés de persones en els serveis, permet fer un abordatge comú, compartir intervencions amb persones i famílies amb els que s'incideix comunament, bastir projectes compartits. Tanmateix bona part de l'èxit de les intervencions tenen a veure amb una coordinació real i efectiva entre diferents àmbits i diferents serveis de manera que assegurin l'intercanvi d'informació per a continuar els plans de treball específics amb cadascú.
- ✓ Atesa la mobilitat forçada de les famílies a l'entorn de l'Àrea Metropolitana, és necessari que els equips puguin acompanyar famílies extra-territorialment, per a no perdre la continuïtat del procés de treball, i facilitar la incorporació familiar en els

entorns del lloc de residència. Es tracta d'evitar començar de "zero" en els nous llocs d'acollida, partir de la feina i processos realitzats.

- ✓ La saturació dels Serveis Socials Bàsics i la seva territorialitat fa que aquesta forma de treball de proximitat i de gran intensitat sigui molt difícil d'assolir, quedant en molts casos, aquestes famílies en una situació de vulneració molt greu.
- ✓ Atendre l'emergència immediata, que acostuma a ser bastant extrema, alhora que es procura un procés de treball continuat que generi processos d'apoderament. Hem constatat que l'atenció social més bàsica dirigida a atendre la dignitat de les persones que poden ser aliments, roba, medicines, etc. sembla haver-se deixat una mica de banda o derivat cap a organitzacions socials. Aquest es el cas del Banc d'aliments, Càritas, xecs pro-infància/La Caixa, etc., fent impossible un fil de continuïtat entre necessitats bàsiques i processos d'apoderament.
- ✓ Entendre que els processos de treball es vegin interromputs per múltiples emergències de les famílies que viuen aquí o de la resta de família en el lloc d'origen, i aprendre a reprendre un fil de continuïtat acompanyant socioeducativament.
- ✓ Assumir que els projectes vitals i familiars conscients o no, explícits o no, són de les famílies i no dels serveis. Els tècnics i tècniques acompanyem, obrim perspectives, enxarxem, donem suport en els moments en que sembla que retrocedeixin i impulsem a anar més lluny en un exercici altament intercultural. En cap cas podem projectar acríticament el nostre model des d'una perspectiva assimilacionista.
- ✓ En aquest sentit també hem après que més enllà d'uns condicionaments socials, culturals i econòmics generals, existeix una extraordinària diversitat segons procedències, interessos, capacitats, voluntats i projeccions de futur. És imprescindible superar les generalitzacions i assegurar la singularitat de cada persona i de cada sistema familiar
- ✓ És de vital importància creure i valorar allò que s'està fent i visibilitzar les intervencions d'èxit, entenent com a tals les que generen canvis per menors que siguin. Urgeix mirar més enllà d'aquí i a veure als individus i les seves famílies com a persones amb tot el

potencial, i com a ciutadans europeus amb els drets i deures que gaudeixen la resta de la societat.

- ✓ S'incideix en la necessitat de singularitzar les accions en relació a cada persona, cada família, més enllà del protocols i accions prefixades. És convenient estar molt atent al que presenta cadascú i incidir-hi amb flexibilitat per tal d'assolir una intervenció més específica i individualitzada.

Reptes a plantejar-se

El repte més important que un país com el nostre s'ha de plantejar amb eficàcia és com es garanteixen els drets humans d'aquestes persones viabilitzant el desplegament de la seva dignitat, i els seus drets de ciutadania fent possible l'accés als serveis i a la participació.

A un nivell més concret plantegem:

1.- Cal **atendre convenientment aquest col·lectiu amb tota la càrrega, particularitats i dificultats objectives que aporten**, quan els serveis socials de primària estan saturadíssims, quan les escoles es veuen ofegades a atendre la diversitat amb pocs mitjans de suport, quan l'atenció primària de salut està escanyada.

Per exemple, les ràtios vigents dels professionals, previstes a la LSS (2007) de Serveis Socials de Barcelona estan desfasades i no permeten assolir l'objectiu de la llei que és el de garantir els drets subjectius i oferir una atenció de qualitat a la ciutadania. El context actual i les necessitats socials que han nascut des de l'aprovació de la LSS fa que la ràtio dels professionals hagi quedat obsoleta. Els ritmes d'aquests serveis impossibiliten una feina pausada, pacient, acompanyaments físics, converses informals en un marc de vincle i confiança, al carrer, al domicili.

2.- Cal que la **documentació**, més que identificar, **no sigui una barrera** que bloquegi la incorporació de famílies, infants i joves als programes i serveis. Aprendre dels indicis de flexibilitat del SOC, proposat pel col·lectiu MENA, on el procés contempla la possibilitat de registre en la Garantia Juvenil sense documentació però amb identificació. Actualment ja es poden registrar adolescents i joves amb el número de NIE, sense disposar del document sempre que estigui en tràmit i per poder fer-ho, properament, amb la identificació personal de la que disposi l'adolescent o jove.

3.- Cal **treballar en xarxa** i no només coordinadament, les àrees de salut, habitatge, educació i serveis socials en els territoris.

4.- Cal enllaçar **processos familiars i comunitaris extraterritorialment**.

5.- Cal una **major inversió en polítiques socials**, tant a nivell específic com a nivell general, incloent-hi en aquest el **col·lectiu gitano d' Europa de l'est** i que aquestes inversions suposin avenços reals en els seus drets socials bàsics.

6.- Cal procurar que **l'aplicació de la Llei 14/2010**, del 27 de maig, **dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència**, que obliga a l'administració a donar l'atenció integral necessària per al desenvolupament de llur personalitat i llur benestar en el context familiar i social de tots els infants, **sigui efectiva en els infants d'aquest col·lectiu**.

7.- Cal **resoldre** temes de **documentació**, (targeta sanitària, padró), **perquè el que representa un dret** no es converteixi en una excepció. Constatem que aquesta barrera es supera, de vegades, amb l'actuació de professionals d'entitats del tercer sector. L' Administració no disposa de personal per la realització d'aquestes tasques d'acompanyament.

8.- Cal abordar un **coneixement quantitatiu de la presència** d'aquest col·lectiu, quan és anticonstitucional distingir l'etnicitat de les persones i quan sabem que moltes no accedeixen als serveis i que generalment són esquives a la relació institucional.

Propostes

Havent observat la situació actual de la població gitana d' Europa de l'est al nostre territori, aportem les següents propostes:

1.- Els seus drets han de ser garantits com a ciutadans i ciutadanes del nostre país amb accés a tots els serveis sense perjudici de la presentació de documentació. Han de poder fer exercici dels seus drets fonamentals, per poder assolir la plena ciutadania.

2.- Articular interdepartamentalment i transversalment, la implementació de mesures que donin resposta als reptes plantejats. A tal efecte és necessari que cadascú assumeixi les responsabilitats que els correspon. Cal, a més, recursos adequats en els diferents sistemes de benestar.

3.-Inversió específica i estable per part de l' Administració, destinada a serveis i projectes per aquest col·lectiu. De caràcter específic i/o de caràcter general en el que també siguin inclosos.

4.- Eliminar l'arbitrarietat en els criteris d'accés als serveis i al dret a ser empadronats.

5.- Els diferents organismes participatius generals i propis de la població gitana (Pla Integral, Consells Locals..) haurien d'incorporar la mirada específica d'aquest col·lectiu i treballar també per a generar models diferents d'associacionisme gitano que afavoreixin una participació real i de base.

6.- El col·lectiu ha de poder participar en el disseny de les polítiques públiques que els afecten. Per tant, s'han de fomentar mecanismes i canals de participació efectius que permetin participar en igualtat de condicions. Aquesta participació s'ha de realitzar sense reproduir rols de dependència.

7.- Vetllar per una intervenció de qualitat: incorporar els aprenentatges de la xarxa i de les entitats i serveis que la componen tenint en compte que la intervenció amb aquest col·lectiu ha de contenir una dimensió individual, familiar i comunitària.

8.- El model d'atenció de serveis socials ha de canviar. Han de ser serveis de qualitat amb suficients professionals motivades per fer acompanyament. S'ha de donar estabilitat a les figures i professionals per reforçar aquest vincle i l'acompanyament amb el col·lectiu. Estudiar i valorar les experiències d'especialitat i les experiències generalistes. Resoldre els acompanyaments transterritorials.

9.- Afrontar seriosament els problemes de discriminació i prejudici que existeix amb el poble gitano en general i més agreujat en aquest col·lectiu, enfocat al respecte pels seus drets. En aquest sentit, calen més campanyes de sensibilització així com també una major claredat en la normativa que té a veure amb garantir els drets d'aquest col·lectiu per evitar que estigui sotmesa a interpretacions subjectives.

Referències

Dictamen: Els serveis socials Bàsics (SSB) a la província de Barcelona. Situació actual i propostes de millora. Una mirada des del Treball Social.Equip redactor: Mercè Ginesta (coordinadora), Mercè Civit, Juanma Rivera, Arantza Rodríguez

Llei 14/2010, del 27 de maig, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència
<https://www.parlament.cat/document/nom/TL115.pdf>

López, O. (2012). Aproximación a la población rrom rumana inmigrada en el Área Metropolitana de Barcelona: estrategias de subsistencia, usos de los espacios públicos y movilidad. Universitat Autònoma de Barcelona.

Pajares, J.M. (2006) Procesos migratorios e integración socio-laboral de los inmigrantes rumanos en Cataluña. Tesis de doctorado. Universitat de Barcelona.

Peeters, K. (2005). Entre tenebres. Gitanos immigrants: Els rrom de l'Est d'Europa a Barcelona i el seu accés a l'Educació. Fundació Jaume Bofill.

Quaderns ROMEST:

Q1. Dificultats, abordatges i èxits en el treball amb gitanos i gitanes procedents de l'Est

Q2. Barreres a la inclusió social.

Q3. Pràctiques d'èxit

Q4. Acompanyament

Q5. Habitatge

Q6. Dones atrapades

Q7. Inclusió laboral

Tots aquests quaderns es poden consultar al web: <http://romest.cat/quaderns-edicions-romest/>

Entitats de la Xarxa Romest que signen el document són:

APROAPE

Entitats i organitzacions que donen suport a l'informe:

